

*Святченко Л. О.,
кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри
аграрного, земельного та екологічного права
ім. академіка В. З. Янчука, Національний університет
біоресурсів і природокористування України*

ПРИНЦИП РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ В ГАЛУЗІ ЦУКРОБУРЯКІВНИЦТВА

Принцип раціонального використання і охорони сільськогосподарських угідь в галузі цукробуряківництва є принципом без урахування якого, вважаємо, не є можливим здійснення такої діяльності. Особливістю використання земель в сільському господарстві є те, як вірно вказує Н. І. Титова, що землі сільськогосподарського призначення є невід'ємною складовою процесу виробництва продуктів харчування; вони – незамінний елемент цього процесу, основний засіб виробництва [1, с. 15].

Такі землі є невід'ємною складовою цукробуряківничої діяльності, принаймні тієї її частини що стосується вирощування цукрових буряків. Виробити таку сільськогосподарську продукцію без використання земель сільськогосподарського призначення просто неможливо. Звідси раціональне використання та охорона таких земель при здійсненні цукробуряківництва має неабияке значення. Адже розораність земель в Україні є найвищою у світі і вже досягла 57,1% її території і 79,8% сільськогосподарських угідь. Проте ефективність використання земель в Україні значно нижча, ніж у середньому у Європі. За даними Держкомзему України 13,2 млн. га сільськогосподарських угідь мають водну ерозію, 19,3 млн. га – вітрову, 10,7 млн. га – підвищену кислотність. Разом з тим витрати на охорону земельних угідь тільки за 1991-1999 рр. скоротилися у 25 разів. Сільськогосподарські угіддя, передусім у галузі цукробуряківництва, використовуються неефективно, про що свідчить хоча б той факт, що показник виробітку цукру становить у середньому: у Данії – 9, у Франції – 8, і Німеччині – 7 тонн з одного гектара, а в Україні він не перевищує 2,5 тонн цукру з гектара [2, с. 32].

Приписи ст. 14 Конституції України, згідно яких земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, є підставою для правової охорони земель, що використовуються у цукробуряківництві як галузі аграрного виробництва. Така охорона спрямована насамперед на забезпечення раціонального використання землі суб'єктами цукробуряківництва, зокрема аграрними товаровиробниками у процесі вирощування цукрових буряків. Слід погодитися із тим, що раціональне використання землі досягається шляхом застосування сільськогосподарськими підприємствами науково обґрунтованого та виправданого з урахуванням місцевих умов внутрішньогосподарського землеустрою (організація сільськогосподарських угідь, сівозмін, установлення складу та співвідношення угідь тощо) та забезпечення цільового використання землі відповідно до її господарського призначення. Крім того, правова охорона землі спрямована також на відновлення, збереження і підвищення родючості ґрунтів, поліпшення корисних властивостей землі, недопущення її забруднення, псування чи знищення [3, с. 15–16].

У спеціальній літературі відзначається, що правовою охороною земель прийнято вважати систему врегульованих нормами права організаційних, економічних, екологічних та інших суспільних відносин щодо забезпечення раціонального екологічно збалансованого використання земельного фонду країни, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захисту від шкідливого антропогенного впливу, відтворення та підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого правового режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення [4, с. 69].

Важливе значення у забезпеченні раціонального використання та охорони земель при здійсненні діяльності в галузі цукробуряківництва має економічне стимулювання суб'єктів такої діяльності. Зокрема, згідно ст. 205 чинного Земельного кодексу України економічне стимулювання раціонального

використання та охорони земель включає: а) надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель; б) виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини; в) звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами; г) компенсацію з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини.

Усе висловлене переконливо свідчить, що раціональне використання та охорона земель сільськогосподарського призначення має непересічне значення у цукробуряківництві. Фахівці відмічають незадовільний стан підготовки ґрунтів та внесення добрив під майбутній врожай [2, с. 33]. Адже від якісного стану сільськогосподарських угідь багато в чому залежать обсяги врожаю цукрових буряків, який можна отримати, а також їх якість, цукристість. Цукристість цукрових буряків означає вміст цукру в коренеплодах у відсотках до їх сирової маси [5]. Цукристість буряків впливає не лише на кількісні показники виробництва цукрових буряків, а й на економічну ефективність сільськогосподарського виробництва. У коренеплодах сучасних біологічних сортів цукрових буряків міститься до 20% цукру (сахарози) [6, с. 3]. За підрахунками спеціалістів, підвищення цукристості на 1% при запланованих обсягах виробництва цукрових буряків дає змогу додатково виробити 200 тис. тонн цукру по Україні [7, с. 2]. Звідси беззаперечним є те, що принцип раціонального використання і охорони сільськогосподарських угідь є принципом цукробуряківництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організаційно-правові проблеми розвитку аграрного і земельного ринків в Україні : наукова доповідь / [Шемшученко Ю. С., Семчик В. І., Проценко Т. П., Поліводський О. А., Кулинич П. Ф.]. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2005. — 88 с.
2. Барабаш М. Проблеми бурякового поля України / М. Барабаш // Пропозиція. — 1996. — № 5. — С. 32—33.
3. Буряківництво на грані обвалу / М. Роїк, М. Шаповал, В. Пиркін [та ін.] // Сільські вісті. — 2003. — 4 квіт. — С. 2.
4. Коротич П. Інвестиційні перспективи українського АПК / П. Коротич // Пропозиція. — 2006. — № 5. — С. 6—9.
5. Буряковий цукор — найсолодший // Урядовий кур'єр. — 2008. — № 173, 29 лип. — С. 8.
6. Єранкін О. Бурякоцукрова галузь України: диверсія або ... все йде за планом. Чи є сили, щоб піднятися? / О. Єранкін // Пропозиція. — 2000. — № 6. — С. 108—189.
7. Захаркевич Н. П. Проблеми розвитку цукрової промисловості регіону / Н. П. Захаркевич // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. — 2003. — № 3 — С. 303—307.